

Libris
Titu Popescu s-a născut la 1 mai 1942, în comuna Ciprian Porumbescu, jud. Suceava. Absolvent al Facultății de Filologie din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj (1965). Între 1966 și 1987, a făcut parte din mai multe redacții de ziare și reviste, ultima fiind redacția revistei *Transilvania* din Sibiu. În 1976 obține doctoratul în estetică, la Universitatea din București. Din anul 1987, se stabilește în Germania, ca azilant politic. Din 2011, locuiește la Cluj-Napoca.

Debut în 1965, în revista *Tribuna*, din Cluj. Membru al Uniunii Scriitorilor din România.

Opera: *Mihail Dragomirescu estetician* (1973); *Idei estetice în scrierile lui Mihai Ralea* (1974); *Specificul național în doctrinele estetice românești* (1977); *Necsimitea esteticii* (1979); *Cărți cu ieșire la mare* (1980); *Arta ca trăire și interpretare* (1982); *Concepte și atitudini estetice* (1983); *D.Caracostea – un critic modern* (1987); *Un an cât o speranță* (München, 1989; ed. a doua, Sibiu, 1992); *Radu Maier*, album de artă, Verlag Südostdeutsche Kulturwerk, München, 1989; *Poetul Horia Stamatu*, monografie, München, 1993; ed. a doua, Buc., 2007; *Povestiri din Italia*, München, 1993; ed. a doua: *Senzație la Florența*, 1995; *Estetica paradoxismului* (1995, ed. a doua, 2001); *Calul troian*, povestiri, Verlag Radu Bărbulescu, München, 1996; *Sibiu – album sentimental*, Casa Verlag, Triton, Sibiu, 1998; *Der steinerne Mensch*, Sammlung DL-Prosa, München, 1999; *Editoriale*, Dorul, Danemarca, 2000; *Nimeni nu-i profet în țara lui, ci în exil* (2000); *Martin Frei – fascinația culorii*, album de artă (2000); *Convorbiri despre exil și literatură* (2001); *Antichitatea mirabilă*, München, 2002; *Din perspectiva exilului* (2002); *După zece ani*, jurnal de exil (2004); *Mirela – un paradox*, Pop Verlag, Ludwigsburg, Marineasa, 2005; *Calul troian – povestiri din lume* (2005); *Colonia compatrioților*, povestiri, Criterion publishing (SUA, 2006); *Sibiu – identitate spirituală* (în colab., 2007); *Estetica mișcării* (2007); *Astaloș - valoarea stilistică a întregului*, monografie (2007); *Autori și climate* (2009); *Frumosul natural și frumosul artistic* (2009); *Psihiatrie politică* (2011); *Estetica Paradisului* (2011); *Estetica urbană* (2012); *Întimplări sentimentale – proze de călătorie* (2014); *Omul ambiental* (2016); *Terra mirabilis* (2018).

Titu Popescu

ADRIAN POPESCU
sau
poezia reminiscențelor sacre

LIMES
2019

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a
României**

POPESCU, TITU

**Adrian Popescu sau poezia reminiscentelor
sacre / Titu Popescu. - Florești : Limes, 2019**

ISBN 978-606-799-259-5

821.135.1.09

© Editura Limes, pentru prezenta versiune

Str. Castanilor 3

407280 Florești – Cluj

Tel./fax: 0264/544109; 0723/194022

Email: edituralimes2008@yahoo.com

www.edituralimes.ro

CUPRINS

ADRIAN POPESCU	7
CUVÂNT ÎNAINTE.....	11
POEZIA RELIGIOASĂ.....	23
EVENIMENTUL FAST AL ECHINOXULUI ...	51
IUBIREA PENTRU ITALIA.....	61
NOI EXERCII DE ADMIRAȚIE.....	77
UN PORTRET	115

POEZIA RELIGIOASĂ

Cu prilejul decernării premiului național „Lucian Blaga” pentru poezie lui Adrian Popescu, criticul Nicolae Manolescu sublinia individualitatea poeziei clujeanului laureat în stilistica generațiilor postbelice, o poezie traversată de un „profund spirit religios” (v. *Discobolul*, nr. 232, 2017). O poezie confesivă, lirică, „ancorată într-un sentiment al minunilor acestei lumi”, poetul bucurându-se cu discreție de frumusețile terestre, cifru ale celor nevăzute, celeste. E o poezie care nu folosește cuvinte mari, păstrându-se într-un *registru emoțional*. Toată poezia sa este de fapt „religioasă” prin frecvența trimitărilor religioase și prin tonul ei general imnic, ton de laudă și de invocare, de glorificare și de recunoștință.

Era o intuiție profundă când, în volumul său de debut, *Umbria* (1971), Adrian Popescu scria: „Cuvintele tale de taină poți să le spui”, ele, se presupune, vor fi ascultate și tot acolo își exprima încrederea în comunicarea cu lumile de dincolo de simțuri : „Trandafirul aude, trandafirul aude”. Dar comunicarea va fi mereu dificilă, poetul e „blestemat” „să nu poata povesti niciodată”. Din inexistentă țară a diamantului, poetul percepea numai fragmente „zvonuri, tulburătoare mesaje/scrise pe scoarța copacilor.../ pe trunchii copacilor/ pe pieptul iscoadelor noastre agonizând”.

Comunicarea devine deseori la acest poet, comuniune, dialog fratern. Este soluția care animă cuvintele. Exprimarea poetică, de o mare umilință, îl duce la declarații ferme de atașament uman, de calde apropieri față de oameni, oricare ar fi aceștia, („Ceea ce iubesc în voi e nemărginire și freamăt”), iar forma iubirii lui stă în polivalența mesajului, ceea ce face din implicarea sa o integrare, ajungând-se liric la o consistență spiritualizată și unitară. Poetul e inclusiv, nu exclusiv, în iubirea lui pentru Creația perfectă ieșită din mâna Creatorului. Metafora carte, creație, iluminare, în-luminare duce la un elogiu al naturii ca livresc, la ideea medievală a „Cărții naturii” și astfel sufletul autorului se mișcă liber în spațiul generos al sensibilității estetice, unde florile stau lîngă „blinde pagini”.

Este, repet, în general, extrem de dificil de a trata izolat într-un capitol aparte, într-o o secțiune, o parte din lirica lui Adrian Popescu sub acolada de poezie religioasă. Mi se pare evident că toată marea poezie universală a ultimelor secole a fost construită pe căutarea și transmiterea unui fior al misterului, pe un grund transcendent. Acceptarea departajărilor formale și tematice, în cazul de față, unde domină sentimentele religioase pare inutilă. De altfel, chiar într-o poezie a lui Adrian Popescu pledează pentru comprehensiune, pentru înțelegerea lumii ca o continuă metamorfoză și amestec al unui factor imponderabil: „nu împărți lumea în cîntec și țipăt/ uneori țipătul se prefăce în armonie/ și cîntecul înăbușe țipătul”.

Poate fi, așadar, delimitată o *poezie religioasă* la Adrian Popescu, din moment ce întreaga lui inspirație poetică este străbătută de un elan de sorginte creștină? Credem că nu. Pentru a depăși riscul departajărilor inutile, vom apela la argumentația unui critic și istoric literar, Ion Buzași. În prefața antologiei *Poezii religioase*, alcătuită de Ion Buzași și editată de „Galaxia Gutenberg”, în 2010, în cadrul seriei “Poeți în rugăciune”, criticul observa: „Nu conține ea, poezia lui Adrian Popescu, «bucurii nedefinite», cum însuși poetul se exprimă, nu etalează ea un sentiment de împlinire prin contemplarea misterului divin vădit în minunile zilnice, în hierofania cotidiană a sacrului?” Da. Este vorba de întreaga poezie a acestui autor.

„Iudaismul, creștinismul și islamul propovăduiesc nectarul frumuseții, empatiei și milei – scrie Amos Oz, în *Iuda* – atîta timp cît nu au la dispoziție cătușe, gratii, autoritate, beciuri pentru tortură și spînzurători. Toate aceste credințe, inclusiv cele apărute recent și care continuă pînă azi să cucerească multe inimi, au venit toate ca să ne mîntuiască”. De acest „nectar al frumuseții” poetul însuși se bucură, modest și solemn, protocolar și melancolic, ispitit de flacăra care consumă lumînarea, recte de spiritul care consumă materia, așa cum versurile lui „sunt mecanisme de îmblînzit” (Irina Petraș). Senzualitatea din poezia lui Adrian Popescu este alcătuită din „atingeri suave și mîngîieri binecuvîntate”, pe cînd sobrietatea lui este forma personală a umilinței.

Inspirația religioasă a poetului este decisiv fortificată de călătoriile și studiile pe care Adrian Popescu le-a făcut în Italia, patria poezilor-sfinți și a sfinților-poeți, de apropierea sa de Biserica Catolică atât direct, cât și prin intermediul Bisericii Unite cu Roma. Trăirea culturală peninsulară, lecția de civilizație a Italiei i-au adâncit și i-au purificat poezia de circumstanțial și local. Îmi amintesc că latinistul boem al Clujului, Vasile Sav, într-o poezie dedicată lui Adrian Popescu, scria despre această adâncire a „patimii” italiene versuri confraterne: „Port, dar, prietene, aspră, și eu port cămașa iubirii;/ Patima-n suflet, acum, țese mai greu și adînc”.

În anul 1997, i se acordă lui Adrian Popescu *Premiul de poezie religioasă*, la Mănăstirea Neamțului: era o recunoaștere a celui a cărui poezie urmărește „urmele divine” din imediat, cum însuși mărturisește, urme păstrate în lume, căutînd astfel să identifice drumul spre sacralitate. Autorul însuși își asumă această componentă de vîrf a întregii sale opere, recunoscînd că scrisul său dibuie urmele divine din lume (sacru camuflat în profan, cum ar fi spus Mircea Eliade). O antologie de *Poezii religioase* ale lui Adrian Popescu i se relevă, din această cauză, antologatorului, lui Ion Buzăși, ca „dificilă”, pentru că ea ar trebui să cuprindă cvasi-totalitatea operei poetului. Dar sigla seriei – *Poeți în rugăciune* – conferă o oarecare încredere în adoptarea formală a convenționalismului încadrării. Pornind de aici, am întreprins o lectură atentă a întregii a poezii, lăsînd rezolvarea riscului încadrării pe altă dată.

La o primă privire, poezia religioasă a lui Adrian Popescu se vede în folosirea specială a termenilor biblici și în exteriorizarea credinței. Termenii religioși vin însă în atingere cu datele vieții cotidiene, dîndu-i acesteia direcția profundității care îi lipsea. Îmbinarea dintre cotidian și profunzime îi asigură poeziei ecouri stabile în vibrația participativă a cititorilor. Din ea crește o stare de seninătate din care poetul este primul care se împărtășește. O viziune paradisiacă se încheagă din elementele cele mai banale, e adevărat, cumva decorative, ale lumii din jur. Iată o aglomerare florală mirabilă, prinsă într-un dans galant: „O, uriașe flori de-a valma/ din umezeala de păduri/ tresar cînd le atingi cu palma/ și par domnițe în trăsuri.// Foșnesc jupoane, spume, rochii/ e ceasul unic al minunii/ cu palmele ferește-ți ochii/ răsar din buzele genunii”. Se ajunge la o stare de grație, care ni se transmite cu toată încărcătura ei de sublimități. Perceperea acestei poezii nu întîmpină nici o dificultate, fiindcă tonul preferat al poetului este el însuși fratern cu ecouri *biblice*: de încredere în cel de alături, de iubire pentru seamănul nostru, oricine ar fi el, de comuniune cu omul de aproape sau de departe. Fructele pădurii, toate, îl preamăresc pe Dumnezeu, poetului apărîndu-i fructele silvane drept embleme sacrale („Zmeura ca o lumînare de seu/ La poarta închisă a lui Dumnezeu./ Între flori pestrice și candido nalbe/ Zmeura ca o lumînare arde”), ea „descuie cămara cu miresme vechi/ A Întunericului. / Și ne petrecem și ne petrece/ Murmurîndu-ne vorbe vechi în urechi/ Și-i simt pe buze buza rece”. E o viziune

neo-romantică trasă în modernism. Nimic din îndrăznelile parodice, din ironia dizolvantă, din reșapările post-modernismului: odată cu înaintarea în vîrstă, zmeura devine ecoul presimțirii extincției.

Poetul excelează în cultivarea simțurilor, nu pentru ele însele, ci pentru a percepe minunile lumii înconjurătoare. De pildă: „Un miros de nucă verde ne înconjură./ O boare străvezie ne răcorea tîmplele”. Semnul crucii este explicat amănunțit prin anatomia simbolică a degetelor drepte: „degete-ntreite, semnul în lucrare,/ Policele-i meșter, el e demiurgul,/ Indexul e simplu, e Învățătorul,/ Inelaru-l poartă pe Mîngîietorul,/ Dimineața vîrstei, prînzul și amurgul”, poetul înălțîndu-și propria-i rugă: „Doamne, dă-mi tăria să înalț iar iambii,/ Dumnezeu cu două mîini lucrează totul:/ Fiul Său și Duhul, cel purces din ambii,/ Fac să urce seva și să crească plodul”. În volumul de debut, *Umbria*, 1971, citeam, în *Poemul trandafirului*, „Genunchii degetelor mele s-au rugat...”, alt argument pentru unitatea unei poezii cu o reverberație creștină a motivelor, care se simte în toate cotloanele, interstițiile, firidele diverselor texte.

Semnul credinței este descifrat și mărturisit în lucruri mici și în împrejurările nespectaculoase ale vieții: în ceara care-i pătează hainele („trupul curat al Mariei/ din ceara albinelor să ni-l închipuim”), în limbile „profetice” ale focului ce „își imprimă în noi mesajul”, în zbaterea frunzelor de plop („sevele lucrează spornic după/ Înviere”), în pișcăturile gerului („Pruncului din iesle să-i aducem aur,/ Smirnă și tămîie în ulciorul plin”), în fagii care sunt

„cipreșii Bucovinei mele”, în aburii care ies din casă („Să intrăm, copilul, uite, semn ne face”), în codrul rărit („Năucă/ Își flutură pustiul o santinelă-n post”), în semnele vîrstei („Cînd mă simt eu slab lucrează El mai bine”). Simte nimbul munților Transilvaniei („Eu, dac latinizant, îl preamăresc”), în solidaritatea cu cei oprimați („infernul nu e numai jos și-n adîncuri,/ ci și la nivelul de sus”), în așteptarea Crăciunului („toată noaptea au cîntat de zor”) ș.a.

Narațiunea biblică a Facerii este transpusă în versuri vizionare („Îmi amintesc puterea lor desfăcîndu-mă din/ lut, un bulgăre întocmai pe care-l ia în căușul/ palmei olarului, îl cîntărește o clipă, visător,/ și pornește să-i dea viață și formă, cîntînd”), prilej de a-și mărturisi starea de iubire religioasă („Ceea ce iubesc în voi e nemărginire și freamăt,/ golul profund de unde vin viață și prețul vieții,/ supraluminosul abis ce-și trimite raza înoace,/ ea vă face asemeni și mai presus decît îngerii”).

Referința biblică la starea de dinaintea Izgonirii este una de identificare („Înainte de a mă naște să fi fost amîndoi o singură, unică/ picătură de ploaie paradisiacă, sau prima lacrimă scurgîndu-se/ lent pe obrazul lui Adam fugind cu Eva de mîna?”), dar poetul se întoarce „spre Umbria mea”, sau spre orașul natal de unde reproduce o imagine aparent comună („crucea de pe Catedrală se uită spre Dumnezeu”). El trăiește din plin și sincer „suava electroliză a nopților/ de Paște,/ din care luînd lumină/ devenim și noi luminoși”. Clipa se dilată la înțelesul eternității și-atunci toate „prind un luciu amintind de rai”, pe care le observă poetul – „eu, dac

latinizat" și lampadofor. Imaginile poezilor adevărați trezesc sentimentul eternității („dorințele poezilor însă/ supraviețuiesc celorlalți prin neîmplinirea lor/ temporală, dobândind un început de eternitate”). *Adolescentele* caută figurații statuare, ce par fugite din atelierul lui Giacometti, subțiri, elansate, : „prințese miraculoase/ mame răbdătoare și fericite/ sau Nike ținându-și brațele/ frînte de prea mult efort pe genunchi”. Există, ne asigură poetul, o înrudire între oameni și zei („Cine spune că omul nu e/ din același aluat ca zeii?”), totul fiind făcut după chipul și asemănarea Creatorului divin, iar poetul, numai el este chemat să-și taie „tiparul sideral”. Sondarea biografiei este condiția necesară a autocunoașterii („La balurile din Bucovina/ a dansat și tatăl meu”). Ascendența parentală merge pînă la primul om biblic: „Solemn privesc prin bulbi ca prin vitralii, văd/ satul din Bucovina al tatălui meu și pe cel/ ardelenesc al mamei, coline pierdute în fum/ și pe arhepărinți îi deslușesc pînă la Adam”.

Poetul „n-a văzut niciodată un înger”, dar îi pricepe înțelesul și frumusețea cu o „stîngăcie înțeleaptă”. Iar „cînd făptura își caută Zeul, timpul nu mai are/ nici o putere”, poetul fiind de neclintit, declarînd „nu abdic de la-nțelesul minunii”.

Ritmul intern al acestei poezii rezultă din punerea în relație a simbolurilor spirituale profunde cu experiențele umane aparent comune. Aducerea simbolurilor religioase la îndemîna înțelesurilor cotidiene îi prilejuiesc poetului o adresare limpede și fără echivocuri, un ton cald, fratern, o pătrundere

psihologică lipsită de ambiguități. Elogiul naturii înconjurătoare de aici vine, din înțelesurile simple pe care le conservă zicerea inspirată. Semnele de întrebare țin să atragă atenția asupra faptului, adînc resimțit de poet, că sub vizibil și spectaculos trebuie căutate și relevate alte înțelesuri („Mai ții minte gustul onctuosului unt, al smîntînii/ diafane, al brînzei îmburghezite, al primăvăratecului/ lapte al zorilor? Dar zborul bondarilor? Dar inelarii/ și somnișorii, răchitarii și buha ciumei, lumînăricile/ și piciorul cocoșului, gălbioarele și rochița rînduncii?/ Să fie mai luminoasă o pajiște de fotoni decît/ un lan de secară în asfințit?”). Dar acestui spectacol prins în metaforă poetul îi poate opune el însuși o rezistență blagiană la deciptare („filfiitul aripilor nu e un dialect traductibil”).

Poetul are trăiri „definitive” („Cartea și Mielul de la Geneză la Apocalipsă ne însoțesc pururi /.../, Cine bea/ din crama celestă, din butoaiile iubirii, nu-l ține minte decît pe Miel”), fiindcă se încrede în ajutorul divin („Condu-mă spre luminiș, ajută-mi pasul nesigur,/ să calce pe urmele Tale, să-ți urmeze traseul;/ singur nu pot să răzlesc, stai Tu în față-mi/ și eu voi veni după Cuvintele tale de foc”), de unde dobîndește certitudinea că „zborul nostru nimeni nu-l va putea opri”. Dacă din punct de vedere religios creația este o acțiune perfect liberă, atunci iubirea care o însoțește este la fel de liberă, fiindcă „din iubire pură face Dumnezeu ființele părăse la propria existență”; ea înfăptuiește trecerea de la neființă la ființă și este efectul unei puteri infinite (v. Battista Mondin, *Despre Dumnezeu*).

Fondul religiozității sale îl constituie umilința, văzută ca o „aptitudine pentru revelație” (Al. Cistelean), nota aparte a poetului fiind apelul la morala creștină, la componenta sa de modestie franciscană, în specifica ei „compansiunea iertătoare”, valorificând orice fragment care poartă, prin credință, amprente Divinității. Revelația sacrului se produce într-un limbaj simplu „programat pe miracolul vegetal și floral”, pe care poetul le cântă, într-o retorică sfioasă, celebrată cu sinceră supunere. Mitologia transferă naturismul în metafizică, toate ființele și lucrurile se bucură plenar de o solaritatea sudică.

Locul are un înțeles magic în această alchimie de sentimente. În Bucovina – „Țara mea de Sus” – „pădurea strălucește și arborii par magi”, iar întreaga poezie (*O magică oglindă*) este pusă pe portativul unei cantabilități eminesciene, închinătoare cu venerație peisajelor luminoase din acest binecuvântat colț de țară. Un eveniment personal, ca o biruință, se înscrie la această coincidență a locului cu adâncimea simțirii. Aici simte mai clar ca oricând că „pe mine m-a ajutat întotdeauna o zeitățe abstractă” și ajunsese să creadă „că miracolele fuseseră/ născute pentru mine”. Localizarea bucovineană dezvoltă bucuria regăsirii paradisului: „Ce simt aici, la Vama sau Cacica,/ În mina unde sarea e din argint coclit,/ Cum vezi pe la icoane? E bucuria? Frica/ De-a nu mai regăsi un paradis, un mit?”. Acolo își regăsește „adamica umbră”, fiindcă i se deschide poarta sevelor pădurii

imemoriale, legendare, în sintonie cu viziunea originilor: „eu, dac latinizat”, care intonează „laude latine”. Această localizare celebrativă este coextinsă unui înțeles religios, pe care poetul îl caută în cosmos, în infinitatea stelară: „Prin pulberea lumii, copil, cu părul plin/ De viespi mari de aur și fluturi de noapte/ Cît ai mers stîrnind praf alb cu tăpile/ Pînă la steaua în care te-ai aprins?”

Localizarea bucovineană este omagială, deci, cumva, la-ndemîna poetului, dar nu fără o trimitere intertextuală la un vers celebru din Goethe: „Cînd nu dă încă bruma, călătoresc supus/ În dulcea Bucovină, în Țara mea de Sus,/ Pădurea strălucește și arborii par magi,/ cunoști tu oare țara pădurilor de fagi?”. Dorul Bucovinei și nevoia de Transilvania le trăiește contopindu-le în „complexul Umbriei”. „Din tine îmi trag și rădăcina și graiul/ murmură sîngele meu în latină o litanie/ dintr-o lume pierdută te chem depărtata mea/ Transilvanie”. Bucovina este vizitată ritualic: „Cînd mă-ntorc în Bucovina strămoșilor mei,/ îmbrac, de obicei, costumul tatălui”.

Ca un alt poet echinoxist, Ion Mircea, care aduce laude pădăiei, Adrian Popescu scrie o *Laudă a sării*, cea care unește, pentru poetul tradiționalist și iubitor de mese bogate, spațiile, prin elementul natural pe care îl celebrează („Sare italică am gustat și sare de Cacica/ sare cristalizată din apele Mediteranei/ și sare bucovineană”). La fel, scrie o *Probă cu polen*, care debutează sentențios, cu încredere, specific poetică, în soluția descoperită: „Proba cu polen se pare prietene că e cea mai